

PROVOCĂRILE DIVERSITĂȚII
Politici publice privind
minoritățile naționale și religioase
în România

PROVOCĂRILE DIVERSITĂȚII **Politici publice privind** **minoritățile naționale și religioase** **în România**

Marian CHIRIAC

CENTRUL DE
RESURSE PENTRU
DIVERSITATE
ETNOCULTURALĂ

ETHNOCULTURAL
DIVERSITY
RESOURCE
CENTER

CLUJ, 2005

PROVOCĂRILE DIVERSITĂȚII

Politici publice privind minoritățile naționale și religioase în România

Cluj-Napoca, Fundația CRDE, 2005

128 p.; 16×23,5 cm

ISBN 973-86239-7-9

I. CHIRIAC, Marian

94(498)

323.1(498)

© CENTRUL DE RESURSE PENTRU

DIVERSITATE ETNOCULTURALĂ

Cluj-Napoca, 2005

Seria: „Sinteze”

Coordonatori: Gábor ÁDÁM și Levente SALAT

Volumul 10:

PROVOCĂRILE DIVERSITĂȚII

Politici publice privind minoritățile naționale și religioase în România

Coordonator proiect: Rarița SZAKÁTS

Documentare, interviuri: Béla AMBRUS, Monica ROBOTIN, Gabriela VIERU

Lector: Monica ROBOTIN

Corector: Cristina GRIGOREAN

Tehnoredactare: András TÁNCZOS, Lineart S.R.L.

Coperta și grafica seriei: Elemér KÖNCZEY

Volum realizat în cadrul proiectului

„Conștientizarea opiniei publice asupra problemelor minorităților etnice”,
finanțat de Ambasada Regatului Țărilor de Jos

în cadrul programului Matra-KAP.

Ambassade van het

Koninkrijk der Nederlanden

CUPRINS

Un altfel de cuvânt înainte (*Marian Chiriac – Rarița Szakáts*)7

Cu jumătate de măsură. Raport privind procesul retrocedării
proprietăților care au aparținut cultelor religioase
din România11

O necesară schimbare de strategie. Raport privind stadiul de aplicare
a *Strategiei guvernamentale de îmbunătățire a situației romilor*
din România33

O lege pentru (aceiași) status quo? Raport privind efectele
aplicării *Legii pentru maghiarii din statele vecine Ungariei*59

Minorități în tranziție. Raport privind politicile publice în domeniul
minorităților naționale și etnice din România92

UN ALT FEL DE CUVÂNT ÎNAINTE

Nu știm încă dacă volumul de față este un pariu câștigat. Cu certitudine însă, este o tentativă onestă prin care ne-am propus să abordăm câteva subiecte delicate și inedite, toate legate de problematica diversității etno-culturale din România.

Garantarea și protejarea drepturilor minorităților, promovarea dialogului interetnic și a unor politici publice privind diversitatea etnoculturală sunt preocupări constante ale Centrului de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală (CRDE). Proiectele de promovare a accesului minorităților în rândul unor instituții publice precum poliția, activitățile de dezvoltare comunitară în medii multietnice și inițiativele din domeniul educației multiculturale sunt mărturia efortului depus de echipa CRDE în acest sens. În anii din urmă au fost publicate sub egida CRDE o serie de cercetări și studii, inclusiv rapoarte cu privire la minoritățile etnice și religioase, a căror principală calitate este rigurozitatea demersului științific și editorial.

De această dată ne-am propus să reducem distanța dintre abordarea strict științifică, ce presupune un travaliu minuțios și îndelungat, și chestiunile de stringentă actualitate. Și, deoarece ne-am dorit să aducem problemele minorităților din România în atenția opiniei publice, am căutat să ne adevcăm limbajul întâi de toate unui public nespecializat. Au rezultat patru rapoarte-analiză privind problematici din domeniul minorităților etnice și religioase, pe care vi le supunem în continuare atenției.

Ideea acestei abordări s-a născut din monitorizarea prezenței minorităților în presă și din observația privind nivelul scăzut de interes și înțelegere față de provocările diversității. Lista temelor care au urmat a fi abordate s-a conturat firesc la o trecere în revistă a subiectelor care sunt pe agenda de priorități a organizațiilor minorităților sau care au fost cel mai adesea prezente în presă.

Nu a mai fost nevoie decât de un finanțator, mai exact Programul Matra-KAP, al Ambasadei Regatului Țărilor de Jos, pentru ca ideea să prindă viață. A urmat un an de muncă migăloasă, atentă, desfășurată cu obligatorie determinare, în care au fost combinate – sperăm cu optimă măsură – și acribia demersului academic, dar și tenacitatea jurnalismului de investigație. Acestea pentru că am încercat să verificăm și fapte, dar și teorii, să vedem cât de puternice mai sunt unele stereotipuri sau prejudecăți, dar și cum funcționează (sau mai curând nu) diferite mecanisme instituționale. Nu în cele din urmă ne-am dorit să prezentăm totul astfel încât să fie satisfăcută nevoia de informare și reflecție atât a specialiștilor din domeniul, cât și a publicului larg. Pentru asta am intervievat, riguros din punct de

vedere sociologic, reprezentanți și lideri ai diferitelor minorități etnice sau religioase, membri ai societății civile ori responsabili guvernamentali, analiști și experți în chestiunea minorităților. Problemele, opiniile lor le-am categorisit, ierarhizat, dar și transpus apoi într-un limbaj accesibil. Am consultat și sumarizat cam toată bibliografia existentă pe fiecare dintre problemele existente. În cele din urmă, am încercat să tragem niște concluzii și să oferim câte un set de recomandări pentru îmbunătățirea politicilor publice în chestiunea minorităților.

Să le luăm totuși pe rând. Primul raport, intitulat „Cu jumătate de măsură” inventariază și punctează toate problemele, ca și toate disfuncționalitățile unui sistem legislativ, în chestiunea retrocedării proprietăților care au aparținut cultelor religioase, confiscate în timpul regimului comunist. Nu este vorba aici, cum ar părea la prima vedere, doar de recuperarea traumei unui trecut recent, nici doar de înțelegerea unei nedreptăți. Am constatat în cele din urmă că acest subiect – atâta timp cât vorbește despre inconsistența la nivel legislativ, de ritmul greoi de funcționare a instituțiilor publice ori despre predominanța concepției statului unic religios – reflectă de fapt o parte din România contemporană.

Cel de-al doilea raport, „O necesară schimbare de strategie” are în centrul atenției minoritatea romă. Aflați mai mereu la marginea istoriei și a societății, romii au beneficiat în perioada post-comunistă de o atenție și grijă sporite din partea statului român și a diferitelor organisme internaționale. Numai că acest interes nu a fost întotdeauna datorat nevoii de cunoaștere și de sprijin pentru îmbunătățirea situației sociale a acestora, ci mai ales obligației asumate formal de către autoritățile române în acest sens. Acesta este de fapt punctul nevralgic – identificat în raport – în ce privește modul în care funcționează Strategia guvernamentală de îmbunătățire a situației romilor: un document generos în intenții, care a trasat cadrul juridic, a stabilit un set de obiective și măsurile necesare pentru realizarea acestora, dar a cărui aplicare în practică se face totuși greoi și ineficace.

Un alt capitol important al diversității etnoculturale din România este cel al relațiilor dintre români și maghiari. Aflat constant în centrul dezbaterei publice și politice, atât în Ungaria, cât și în România, acest subiect nu înregistrează forme acute, de genul celor din fosta Iugoslavie sau din alte țări confruntate cu conflicte interetnice. Totuși, în ciuda unei îmbunătățiri semnificative a legăturilor oficiale dintre București și Budapesta, ca și a existenței unui climat de bună conviețuire la nivel personal, relațiile dintre români și maghiari rămân conflictuale la nivel legislativ, administrativ și mai ales ideatic. Este vorba de confruntarea civilizată dintre două grupuri etnice diferite ce încearcă să-și atingă propriile obiective, care adesea vin în contradicție cu interesele celorlalți. Plecând de la aceste premise, cel de-al treilea raport CRDE, „O lege pentru (aceiași) status-quo?” pune în discuție efectele aplicării în România a Legii pentru maghiarii din afara granițelor Ungariei. Precedată de un imens zgomot de fond (excese verbale la nivelul opiniei publice, tensionarea relațiilor diplomatice etc), adoptarea

Legii statutului avea să reprezinte în cele din urmă un punct de cotitură în relațiile româno-maghiare, dar să și arate că cele două țări au capacitatea de a-și depăși împreună neînțelegerile, într-un cadru circumscris legislației internaționale. Cât despre celelalte efecte concrete ale aplicării Legii statutului, va lăsa plăcerea să le descoperiți citind raportul.

În cele din urmă, pentru a încheia această radiografie a câtorva dintre principalele problematici legate de minoritățile naționale și religioase din România, am decis că este cazul să vedem modul în care funcționează și se aplică politicile publice în domeniu. Așa a rezultat cel de-al patrulea și ultim raport, intitulat „Minorități în tranziție”. Întrebarea de la care am pornit a fost: este România un bun exemplu în ce privește garantarea și protecția drepturilor minorităților? Iar răspunsul este ferm: deși progresele în domeniu sunt sesizabile, rămân în continuare unele chestiuni care necesită o rezolvare sau o reglementare urgentă. Întâi de toate am constatat că este nevoie de o monitorizare eficientă a modului în care sunt respectate drepturile minorităților etnice, ca și de o reformare a modului în care reprezentanții acestora ajung să fie aleși în Parlamentul României. Pe de altă parte, considerăm că este nevoie de îmbunătățirea modului în care se alocă fondurile bugetare către organizațiile minorităților, dar mai ales de o sporită eficiență și transparență din partea acestora din urmă. În final, am făcut un apel la sporirea eforturilor – atât oficiale, cât și din partea societății civile – în direcția conservării limbii, tradițiilor și culturii diferitelor comunități etnice, ca și încurajarea și facilitarea comunicării interculturale și a educației multiculturale.

Adresăm mulțumirile noastre celor care ne-au oferit expertiză în realizarea acestor rapoarte – Gábor Ádám, Gabriel Andreescu, Maria Ionescu, Zoltán Kántor, Attila Markó, Florin Moisă, Lucian Nastasă, Dan Oprescu, Monica Robotin, Levente Salat, Renate Weber, redactorilor Béla Ambrus și Gabriela Vieru, dar și tuturor aceluia care, într-un fel sau altul, au făcut demersul nostru posibil.

Spuneam la începutul acestui cuvânt introductiv că nu știm încă dacă demersul nostru reprezintă un pariu câștigat. Credem că este necesar să existe astfel de rapoarte independente care să monitorizeze și să identifice probleme, dar și să ofere soluții. Dacă însă eforturile noastre nu sunt însoțite și de aplicarea unor politici publice în domeniu, efective și vizibile, care să ducă la schimbări reale la nivelul vieții concrete a diferitelor comunități etnice, credem că vom câștiga doar pe jumătate.

Marian Chiriac și Rarița Szakáts

Ianuarie 2004 – ianuarie 2005